

UDK: 94(5, 420)

Sanjar AXMEDOV,
Perfect University kafedrasida katta o'qituvchisi (PhD)
E-mail: Sanjaraxmedov@bk.ru

AnDU professori, t.f.d. O.Komilov taqrizi asosida

ANALYSIS OF SOURCES IMPORTANT IN THE ANALYSIS OF THE CULTURAL AND EDUCATIONAL LIFE OF AMIR TEMUR AND THE TIMURID PERIOD

Annotation

During the Timurid era, thanks to the support of the rulers, economic and social opportunities, and the work done in the field of education, hundreds of historical works were created. These works can provide detailed information about the past, the events that happened in the time of the authors. Political processes, changes of thrones, and the course of battles are widely covered from the sources, and cultural and educational processes are not excluded. This article analyzes the sources that were created during the study period and can provide information about cultural and educational processes.

Key words: Timurids, culture, enlightenment, art, sources, manuscripts, historical documents, “Zafarnama”, “Matlai sa'dayn va majmai Bahrain”, “Majolis un Nafois”.

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ, ВАЖНЫХ ДЛЯ АНАЛИЗА КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ЖИЗНИ АМИРА ТЕМУРА И ПЕРИОДА ТИМУРИДОВ

Аннотация

В эпоху Тимуридов благодаря поддержке правителей, экономическим и социальным возможностям, проделанной работе в области образования были созданы сотни исторических произведений. Эти произведения могут дать подробную информацию о прошлом, событиях, произошедших во времена авторов. Политические процессы, смена престолов, ход сражений широко освещаются в источниках, не исключаются культурно-просветительские процессы. В данной статье анализируются источники, которые были созданы за период исследования и могут дать информацию о культурно-просветительских процессах.

Ключевые слова: Тимуриды, культура, просвещение, искусство, источники, рукописи, исторические документы, «Зафарнама», «Матлай садайн ва маймай Бахрейн», «Маджолис ун Нафоис». Amir Temur va temuriylar davri madaniy-ma'rifiy hayotini tahlil etishda muhim bo'lgan manbalar tahlili.

AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRI MADANIY-MA'RIFIY HAYOTINI TAHLIL ETISHDA MUHIM BO'LGAN MANBALAR TAHLILI

Annotatsiya

Temuriylar davrida hukmdorlarning qo'llab-quvvatlashi, iqtisodiy-ijtimoiy imkoniyatlar, ta'lim sohasida amalga oshirilgan ishlar tufayli yuzlab tarixiy asarlar vujudga keldi. Mazkur asarlar o'tmish, mualliflar zamonida sodir bo'lgan voqea-hodisalar haqida atroflicha ma'lumot bera oladi. Manbalardan siyosiy jarayonlar, taxt almashinuylari, jangu-jadallarning borishi keng yoritilgan bo'lib, madaniy-ma'rifiy jarayonlar ham bundan mustasno emas. Mazkur maqolada o'rganilayotgan davrda yaratilgan va madaniy-ma'rifiy jarayonlar hususida ma'lumot bera oladigan manbalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Temuriylar, madaniyat, ma'rifat, san'at, manbalar, qo'lyozmalar, tarixiy hujjatlar, “Zafarnoma”, “Matlai sa'dayn va majmai bahrayn”, “Majolis un Nafois”.

Kirish. Amir Temur va temuriylar davri madaniy-ma'rifiy hayotini yoritib beruvchi ko'plab manbalar mavjud. Ularning aksariyati bizgacha yetib kelgan va o'zbek tiliga tarjima qilingan.

Shunday manbalardan biri Nizomiddin Shomiyning “Zafarnoma” asaridir [1]. Shaxsan Amir Temur buyrug'i bilan yozilgan mazkur asar 1404 yilning bahorigacha bo'lgan voqealarni o'z ichiga olgan. Undan keyingi voqealarni Hofizi Abru ilova tarzida yozgan.

Sharafuddin Ali Yazdiyning “Zafarnoma” asari ham temuriylar davri tarixini o'rganish bo'yicha bosh manbalardan biri hisoblanadi. Temuriy mirzolarining e'tiborini o'z bilim va zukkoligi bilan tortgan Ali Yazdiy bir necha yil Shohruh va uning o'g'li, Fors viloyati hukmdori Ibrohim Mirzo saroyida xizmat qilgan. Ma'lumki, Sharafuddin falsafa va diniy bilimlarga ega donishmand inson edi. Uning “Sharaf” taxallusi bilan she'rlar yozgani ham ma'lum. Yozuvchi o'zining “Zafarnoma” tarixiy asarini o'z she'rlari bilan boyitgan.

“Zafarnoma” asari muallif rejasiga ko'ra, uchta bobdan iborat bo'lishi kerak bo'lgan. Birinchi bobi Temur, ikkinchi bobi Shohruh Mirzo va uchinchi bobi Shohruh Mirzoning o'g'li, Sharafuddin Ali Yazdiyning homiysi Ibrohim Sulton Mirzoga bag'ishlangan bo'lishi e'tiborga olingan. Zero, mazkur asar temuriy shahozadalar Shohruh va Ibrohim Sulton Mirzolar faoliyati tarixini ham yoritishi kerak bo'lgan. Ammo asarning hozirda fanda ma'lum bo'lgan qo'lyozma nusxalarida keyingi ikki bob mavjud emas, taxminlarga ko'ra ular yozilmagan, bizgacha yetib kelmagan yoki hali aniqlanmagan. Asarning bir qancha tarjimalari mavjud bo'lib[2], temuriylar tarixini o'rganishda birlamchi manbalardan biri hisoblanadi.

Garchi, o'rganilayotgan davr va yo'nalish uchun ushbu manbalardan ma'lumotlar olish imkoni bo'lmasada, voqealar izchilligini yoritish uchun qimmatli hisoblanadi.

Alisher Navoiyning temuriylar madaniyati tarixiga oid nodir asari “Majolis un Nafois” hisoblanadi[3]. Asar Sulton Husayn Boyqaro davrida turkiy tilda yozilgan. Unda 461 nafar

ijodkor insonlar haqida qisqa va ixcham ma'lumot keltirilgan. Ma'lumki, bunday keng qamrovli asar turkiy tilda ilk bor yozilgan. Asarning yettinchi bobida temuriylarning diniy-madaniy qarashlari haqida qisqacha to'xtalib o'tilgan. Ushbu asarning sakkizinchi bobi temuriylar madaniyati tarixining cho'qqisiga chiqishi uchun homiy bo'lgan Sulton Husayn Boyqaroga atalgan.

Temuriy Mirzo Zahridin Muhammad Boburning "Boburnoma" nomli asari[4] avvalo avtobiografiya bo'lib, memuarda uning hayotida kechgan voqealar haqida so'z yuritilgan. Shu bilan birga, unda boshqa temuriy mirzolar, ularning oilalari va atrofidagi muhim davlat arboblari tilga olingani uchun muhim tarixiy manba hisoblanadi. Bobur Sulton Husayn Boyqaro davrida yetishib chiqqan shoirlar, olim va san'at arboblarning shaxsiyati va ijodini o'z ichiga olgan tazkira xususiyatiga ega muhim ma'lumotlar to'plami sifatida temuriylar madaniyati tarixining asosiy manbalari qatoriga kiradi.

Temuriylar saltanatida muhim vazifalarga ko'tarilgan shaxslarning tarjimai holi, faoliyati va madaniy hayot haqida ma'lumot beruvchi manbalardan yana biri Davlatshoh Samarqandiyning "Tazkirat ush-shuaro" asaridir[5]. Davlatshoh Xuroson yurtlarida yashovchi zodagonlar oilasida tug'ilgan va uning oilasidan ko'plab odamlar temuriylar saltanatida muhim lavozimlarda ishlagan. O'z davrida muhim davlat vazifalarini bajargan deb hisoblangan Davlatshoh Sulton Husayn Boyqaro davrida siyosiy vazifalaridan voz kechib, keng qamrovli asarlar yozish bilan band bo'lgan. Ushbu asarda Temuriylar saltanati madaniyati tarixida faol ishtirok etgan davlat arboblari, olim va ulamolalar haqida muhim ma'lumotlar mavjud. Asar muqaddima, xotima va yetti qismdan iborat bo'lib, so'nggi ikki qismi Amir Temur va temuriylar davrida Markaziy Osiyo, Eron va Iroqda yashagan 41 nafar shoir ijodiga bag'ishlangan. Xotima qismida muallif bilan zamondosh mashhur allomalar Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Xoja Afzaliddin Muhammad, Amir Ahmad Suxayliy, Xoja Shahobiddin Abdulloh Marvarid hamda Xoja Osafiy haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Zayniddin Vosifiyning "Badoe' ul-vaqoe"[6.] nomli xotirasi Husayn Boyqaro davrida mavjud bo'lgan XV asrga oid "She'r majlislari" haqida noyob ma'lumotlar beruvchi va XV-XVI asrda hukmronlik qilgan temuriylar va shayboniylar saltanatining madaniy tarixi haqida ma'lumot beruvchi muhim asardir. Vosifiy taxminan 1485 yilda Hirotda tug'ilib o'sgan deb hisoblansa-da, u bu muhim xotira asarini 1532 yilda Toshkentda tugatgan.

Temuriylar tarixnavisligining bosh manbalarining asosiy qismi ushbu saltanatda hurmatga sazovor bo'lgan mualliflar tomonidan yozilgan bo'lsa-da, Ibn Arabshohning "Ajoyib ul Maqdur" asari[7] Amir Temur davri guvohi bo'lgan va arab tilida yozilgan yagona asardir. Amir Temurning Suriyani egallab olishi natijasida oilasi bilan Samarqandga olib ketilgan Arabshohning o'sha paytda 11 yoshda bo'lganligi ma'lum. Bu holatning salbiy ta'siri bilan u o'z ijodida Amir Temurni zolim, borgan har joyini kuydiruvchi shafqatsiz shaxs sifatida ko'rsatdi. Ammo Temur davridagi allomalar, ulamolalar, san'at mutaxassislari e'zozlanganini ham e'tibordan chetda qoldirmagan. Asar xolis bo'lmasada, Temurning o'zi homiylikida faoliyat yuritgan ilm-fan mutaxassislari haqida ham muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Temuriylar tarixiga oid asosiy manbalardan yana biri bu "Samarqandga sayohat"[8] asari bo'lib, u Kastiliya qiroli Genrix 3 tomonidan Temurga yuborilgan elchilik delegatsiyasi orasida bo'lgan Kastiliya saroy palatasi a'zosi Ruy Gonsales de Klavixo tomonidan yozilgan. Bu asarda 1403-1406 yillarda Temur va u bosib olgan mamlakatlarda sodir bo'lgan voqealar tilga olinib, Temur va sulola a'zolari bilan bo'lgan suhbatlar,

bu yerda o'tkazilgan bazmlar haqida ham muhim ma'lumotlar berilgan. Ispan tilida yozilgan bu asar turli tillarga tarjima qilingan.

Fasih Ahmad ibn Jaloliddin Xavofiy (1375-1442) "Mujmal Fasihiy" (Fasihiyning qisqa tarixi) asari 1441 yilda forsii tilda yozilgan qimmatli manba hisoblanadi. Asar muallifi o'z davrining taniqli tarixchilaridan biri bo'lgan va Shohrux Mirzo saltanatida Hirotda tarixnavislik bilan mashg'ul bo'lgan. Asarda dastlab umumiy tarix, so'ngra temuriylar davriga oid muhim voqealar yillar kesimida lo'nda bayon qilingan[9].

Tver shahridan bo'lgan rus savdogari va sayyohi Afanasiy Nikitinning "Xojenie za tri morya"[10] (Uch dengiz ortiga sayohat) asari ham mazkur davrda yozilgan va o'rganilayotgan davr uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi. Muallifning Hindistonga bo'lgan safari tafsilotlari bayonidan iborat bo'lgan bu asardan o'sha davr madaniy-ma'rifiy jarayonlari to'g'risida ham ko'plab ma'lumotlar keltirilgan.

Yevropa tillarida yozilgan yana bir manba I.Shiltbergning. "Puteshestvie po Yevrope, Azii i Afrike s 1394 goda po 1427 god" asari hisoblanadi. Mazkur manbadan ham mavzuga doir ko'plab ma'lumotlarni olishimiz mumkin bo'ladi.

Yuqoridagi manbalarning barchasi tadqiqot uchun ma'lum ma'noda foydalanildi va o'rganildi. Ushbu asarlardagi ma'lumotlar bosh manbadagi ma'lumotlarni tasdiqlash, qiyoslash va tahlil qilish asos qilib olindi.

Tadqiqot uchun asosiy bosh manba qilib, XV asr temuriylar davlati davlat arbobi, diniy olim va tarixchi Abdurazzoq Samarqandiyning "Matlai sa'dayn va majmai bahrayn" asari[11. B. 832] olindi. Mazkur asar tadqiqot uchun bosh manba qilib olinganligi sababli, uning muallifi va asari to'g'risida quyida batafsilroq ma'lumot beriladi.

Abdurazzoq Samarqandiyning "Matlai sa'dayn va majmai bahrayn" yoki arabchada atalishicha "Matla' as-sa'dayn va majma' al-bahrayn" ("Ikki saodatli yulduzning chiqish va ikki dengizning qo'shilish joyi") asari Markaziy Osiyo va O'rta Sharq mamlakatlari xalqlarining XV asrdagi siyosiy-ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy tarixini yoritishda O'zbekiston tarixi fani uchun ma'lumotlarga boy qimmatli bosh manba sifatida xizmat qiladi.

Abdurazzoq Samarqandiy "Matlai sa'dayn"ning ushbu ikkinchi jildiga yozgan muqaddimasida "dostonu hikoyatlar asosini ziyrak kishilar nazarida soddarok bir libosda jilvalantirishga, . . . asl jumalalar sofligi va yetuk fikrlar hayolini yot istioralar vositasi ham tushunarsiz maqtov-o'xshatmalar sababi bilan qorong'u va tuturuqsiz qilib qo'ymaslikka" ahd qilgan.

Fors tilining tarixiy taraqqiyoti, uslubi haqida yirik tadqiqot ishlari olib borgan Eron olimi Muhammad Taqiy Bahor ("Malik ush-shuaro") "Matlai sa'dayn"ga baho berib, uning "sodda, ravon va purmag'iz bir tarixiy asar" ekanligini uqtiradi.

Asar muallifi temuriy shahzodalar Shohrux Mirzo, Mirzo Abul Qosim Bobur, Mirzo Sulton Abu Sa'id va Sulton Husayn davrida yashab ijod etgan, dunyoga mashhur Abdurazzoq Samarqandiy bo'lib, hijriy yil hisobi bilan 12 sha'bon 816 yil (1413 yil 7 noyabr) Hirotda tug'ilgan. Uning to'liq ismi Kamoluddin Abdurazzoq, otasining ismi Jaloliddin Ishoq Samarqandiydir. U Hirotda tug'ilgan bo'lsada, "Samarqandiy" degan nisba bilan mashhur bo'lganligiga sabab, otasi Jaloluddin Ishoqning Samarqand shahrida yashab turganligidir. Abdurazzoq Samarqandiy o'zi va shu davr tarixnavisi Mirxondning ta'kidlashicha, otasi Jaloliddin Ishoq Shohrux saroyida mulozimlikda bo'lib, ko'p yillar davomida uning o'rdusida imomlik va qozilik mansabini o'tagan. Uning Hirotda kelib qolishi sababi Amir Temur bilan

bog'liq bo'lib, temuriylarning ishonchli kishilari sifatida olib kelingan.

Abdurazzoq Samarqandiy Shohrux hukmronligi davrida va undan keyin ham ko'proq ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ichki va tashqi aloqalar bilan shug'ullangan. Jarayonlar tafsilotlarini yozib borgan, o'zi ham jarayonlarda faol ishtirok etgan.

Abdurazzoq Samarqandiy ellik yoshga chiqqunicha avval Shohrux, so'ng uning o'rniga taxtga o'tirgan boshqa temuriylar saroyida davlat ishlari bilan mashg'ul bo'lgan. Abdurazzoq Samarqandiy Shohruxning vafotidan keyin birin-ketin taxt almashgan temuriylar: Mirzo Abdulatif, Mirzo Abdullo, Mirzo Abulqosim Bobur, Mirzo Abu Sa'id va boshqalar huzurida saroy hizmatida bo'lgan.

Bu xizmati davomida to'plagan ma'lumotlari va tajribasi orqali o'zi xizmat qilgan temuriylar hukmronligi davri tarixini yozishiga asos tayyorlagan. Abdurazzoq Samarqandiy Shohrux saroyida "mulozimlik qilgan davridagi asosiy mashg'uloti diplomatik yozishmalarni olib borishda qatnashish va shaxsan elchi sifatida xizmat qilish bo'lgan desak, uning faoliyatiga to'laroq baho bergan bo'lamiz.

Uning elchilik sohasida ham ishtirok etganligi bizga ma'lum. Elchilik aloqalarini amalga oshirishda uning ishtirok etganligiga uning o'z elchilik safarlari haqida keltirgan axborotlari yaqqol dalil bo'la oladi. U yuqorida aytib o'tilgan imtihondan ishonch bo'lib, o'zining yaxshi sifatleri orqali ko'rsatib nufuzga erishib oladi. Ushbu imtihondan ikki yil o'tgach, Shohrux uni Janubiy Hindistondagi port shahar Kolikutga va Vijayanagar davlatiga elchi qilib yuboradi. 1442 yilning 13 yanvarida Hirotdan yo'lga chiqqan Abdurazzoq Sharqi Janubiy Eron yerlari, Arabiston yarim oroli orqali quruqlik va dengiz yo'li orqali yurib, 1442 yil 17 oktabrda Kolikutga yetib boradi. Elchilar bu shaharda besh oy turib so'ng Vijayanagara o'tishgan. Uning esa 1443 yilning oxirigacha bo'lib, shu yili 5 dekabrda qaytishga o'tlanishgan va 1444 yilning dekabr oyida Hirotda qaytib kelishgan. o'tadi. Abdurazzoq Samarqandiy Hindistondan qaytgandan keyin, temuriylar saroyida yana oldingi ishlarini qilishda davom etgan va ayrim hollarda Shohruxning elchisi sifatida Hirotdan boshqa yerlarga ham yuborilgan. Masalan, Shohrux Shimoliy - g'arbiy Eronga yurish qilganda Abdurazzoq ham u bilan birga boradi va u yerdan uni Gilon viloyatiga elchi qilib yuboradi. Abdurazzoq Gilon hokimi amir Muhammad bilan muzokaralarni tamomlab Ray shahriga qaytib keladi va bu yerda Shohrux bilan uchrashadi. Shohrux endi uni Misr sultoni qoshiga elchilikka tayinlaydi. Ammo, Shohrux Ray shahridaligida (1447 yil fevral-mart) vafot etadi. Uning vafotidan keyin ham shahzodalar o'rtasida taxt uchun kurash boshlanib ketadi. Natijada Misrga yuboriladigan elchilik ham amalga oshmay qoladi. Shohruxning vafotidan keyin ham Abdurazzoq Samarqandiy temuriylarning Hirotdagi saroyida davlat ishlari bilan mashg'ul bo'ladi. Ulug'bek va Abdulatiflar bilan ancha yaqin bo'ladi va Abulqosim Bobur Xuroson taxtini egallagach, uning xizmatida bo'ladi.

1458-1459 yillar voqealari bayoniga ko'ra, u bu yili Hirotni egallagan Abu Sa'idning elchisi sifatida Astrobodga safar qiladi. Chunki, shu yili Astrobodni Sulton Husayn Boyqaro egallagan u bilan muzokaralar olib borish vazifasini Abu Sa'id Abdurazzoqqa topshirgan edi. Uning davlat ishlaridagi faoliyatiga oid o'z ma'lumotlari ana shu Astrobod elchiligi bilan tugaydi. Shundan keyin u Hirotdagi Shohruxiya xonaqosiga shayxlik lavozimida ishlay boshlaydi. 26 yil davomida hukumat ishlarida qatnashib, elchilik vazifalarini

o'tab kelgan Abdurazzoq shayhlik mansabiga o'tirib dunyo ishlaridan chekindi deb o'ylash mumkin. Lekin, "Matlai sa'dayn"da keltirilgan muhim tarixiy ma'lumotlarning jonli, hayotiy tarzda aks ettirilishi ularni o'z davrining siyosiy va madaniy hayotidan to'la xabardor bo'lib turgan kishi yozganligidan darak beradi.

Uning zamondoshi bo'lgan Alisher Navoiy o'zining "Majolis un-nafois" asarida Abdurazzoq haqida shunday yozgan:

"Mavloni Abdurazzoq Mavloni Abdulqaxorning inisidir. Xushmuxovara kishi erdi, zohir ilmi tahlil qilib erdi. Xususan, tarix ilmiki, onda musannafoti bor mashhurdir va har kishi bu fanda aning mahoratini bilay desa, o'z tarixidan bila olur. Bu matla' aningdurkim:

Boz abru kard bolo turki tiyrandozi man,

Olamaro kushtu dorad in zamon andozi man".

Navoiyning bu ma'lumotlariga tayanadigan bo'lsak, ular bir-birlari bilan tanish bo'lishgan va hamsuhbat bo'lishgan.

Alisher Navoiy haqida Abdurazzoq Samarqandiy ham o'z asarida qisqa ma'lumot berib o'tgan. "Shu asnoda kamoli ixlos va ixtisosga egaligi hamda ixtiyor va e'tiborining balandligi bilan "biron kishi ham Bu Turobning shuhratu maqomiga ega emas", (degan) misraning tug'riligi xuddi unga bag'ishlangandek bo'lmish amir Nizomuddin Alisher Hirotni raiyyatlarining ahvolini o'rganish uchun keldi. U raiyyatni tinchlantirish uchun keltirgan nishonni juma kuni minbar tepasida o'qidilar. Amir Alisher qaytib ketgandan keyin mirzo Sulton Husayn Xoja Nizomuddin ham bandga oldirdi... ". "Matlai sa'dayn" yozilish vaqtiga ko'ra Alisher Navoiy nomi zikr qilingan ilk tarixiy manba hisoblanadi.

Hozirda ma'lum bo'lishicha, dunyodagi Sharq qo'lyozmalari saqlanadigan yirik kutubxonalarining deyarli barchasida "Matlai sa'dayn"ning bir yoki bir necha nusxasi uchraydi[12.286-288 p.]. (Qarang: Samarqandiy Abdurazzoq. Matlai sa'dayn va majmai baxrayn. II Jild. 1 qism. 1405-1429 yil voqealari // Fors tilidan tarjima, so'zboshi va izohli lug'atlar muallifi A. O'rinboev. - Toshkent: O'zbekiston, 2008. - 632 b.; Izohlar bo'limi)

Sharq qo'lyozmalari kataloglaridan ma'lum bo'lishicha, asarning ikkinchi jildi qo'lyozmalaridan 20 dan ortig'i dunyo kutubxonalarida mavjuddir. Bu qo'lyozma nusxalarning barchasini jamlab tuzilgan forscha tanqidiy matn hozirda mavjud bo'lmasada, pokistonlik olim, professor Muhammad Shafening dunyodagi barcha nusxalarni to'plab nashr qilgan kitobi, uning ilmiy ishlar uchun ishonchli matn bo'lishiga yordam beradi va biz manbashunoslar uchun tanqidiy tomondan foydalanishga imkon beradi. Abdurazzoq Samarqandiy o'z asarini asosan 1467-1470 yillar orasida yozib tamomlagan va 1470 yili uni yana davom ettirib, shu yilning avgust voqealari kechmishlarini qo'shib, tugallagan.

Xulosa. Davr ilm-ma'rifati, olib borilgan bunyodkorlik va obodonlashtirish ishlarini bayon etuvchi yetarli darajada manbalar mavjud. Bunday manbalar sirasiga, temuriylar bevosita homiylik qilib yozdirganlari, mustaqil ravishda yozilganlari, mahalliy va xorijiy, ijobiy va salbiy ma'lumotlar beruvchi manbalar kiradi. Ushbu manbalarining aksar qismi tanqidiy matnlari tayyorlangan, ko'plari o'zbek, rus va dunyoning boshqa tillariga tarjima qilingan. Ulardagi ma'lumotlardan foydalanish ilmiy izlanuvchilarga bir qator yengilliklar beradi. Tanqidiy matn va tarjimaga ketadigan vaqtni tejash imkoniyatini beradigan tarjima ishlarining ahamiyati juda beqiyosdir.

ADABIYOTLAR

1. Крымский А. «История Персии, литературы и дервишеской теософии», т. III. М. 1914 - 1917, стр. 64

2. Тагирджанов А.Т. Описание таджикских и персидских рукописей восточного отдела библиотеки ЛГУ, Изд-во Ленинградского Университета, 1962, стр. 128-129
3. Ўринбоев А. «Абдураззоқ Самарқандийнинг Ҳиндистон сафарномаси», масъул муҳаррир С.Азимжонова, Ўзбекистон Фанлар академияси нашриёти, Тошкент, 1960.
4. Ўринбоев А., Бўриев О. Ғиёсиддин Наққошнинг Хитой сафарномаси. Тошкент, «Фан» 1991.
5. Абдураззоқ Самарқандий. “Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн”. Форс- тожик тилидан таржима, кириш сўз ва изоҳли лугатлар А.Ўринбоевники. Кўрсаткичларни Д.Юсупова тузган. Масъул муҳаррирлар: С.А.Азимжонова, У.И.Каримов. Тошкент, «Фан» нашриёти, 1969.; Самарқандий Абдураззоқ. Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн. II Жилд. 1 қисм. 1405-1429 йил воқеалари // Форс тилидан таржима, сўзбоши ва изоҳли лугатлар муаллифи А.Ўринбоев. – Тошкент: Ўзбекистон, 2008. – 632 б.; Самарқандий Абдураззоқ. Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн. II Жилд. 2-3 қисмлар. 1429-1470 йил воқеалари // Форс тилидан таржима, сўзбоши ва изоҳли лугатлар муаллифи А.Ўринбоев. Географик номлар изоҳли кўрсаткичи О.Бўриев. Тарихий шахс, воқеа ва атамаларга изоҳ беришда Ғ.Каримов ва Э.Миркомилловлар иштирок этишган. – Тошкент: Ўзбекистон, 2008. – 832 б.
6. Аҳмедов А. О комментариях Абд ал-Али Хусайна Бирджанди к “Зиджу” Улугбека // Из истории науки эпохи Улугбека. – Ташкент, 1979
7. Аҳмедов Б. А. Государство кочевых узбеков. – М.: Наука, 1965. ; Аҳмедов Б. А. Улугбек. – Тошкент: Фан, 1965. ; Б. Аҳмедов. Тарихдан сабоқлар. – Тошкент: Ўқитувчи, 1994.
8. Зиё А. Ўзбек давлатчилиги тарихи. – Тошкент: Шарқ, 2002.;
9. Крачковский И. Ю. Избранные сочинения, т. IV, М. —Л., 1957, стр. 522
10. Буриев О. О границах семи климатах. Зиджи Гурагани “Улугбек и на карте мира Хафизу Абру” // Из истории наук эпохи Улугбека. – Ташкент, 1979.;
11. Бўриев О. Темурийлар даври ёзма манбаларида Марказий Осиё. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997. – Б. 59-63.
12. Файзиев Т. Темурийлар шажараси. – Тошкент: Шарқ, 1996. – 352 б.